

ИЗЛАЗИ
четвртком и недељом

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНА

Претплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
Стеви М. Веселиновићу
проф. Ботанике

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИИ.

БРОЈ 15 ПР. ДИИ.

ПРОЛЕТЊЕ ЕЛЕГИЈЕ

I

Лепршнуо лахор благи
Око руже лаким крилом;
Запевао слава драги, —
Да л' с драганом збори милом?

И она му долетела,
Па се љубе, цвркћу поје...

А ружица красна, мила,
Заман шири недро своје.

И с цвркутом уздах леће
По вечерњој лакој тами,
И мис'о ми теби креће,
И сузу ми тиху мами...

II

Кад јарко сунце седне,
Последњи гасне зрак,
Вече се тихо спусти,
И густи пане мрак, —

Ја лиру узмем красну,
Удесим њезин пој,
Па чекам, чекам тада,
Да сине зрачак мој...

Ал' нигде светла зрака
На тамном небу том,
И лира јекне боно,
И поноћ плаче с њом.

III

Лагано се поћца губи,
И последња звезда гасне;
А зорица исток љуби,
И хоре се песме јасне —

Чобан тера стадо своје:
„О Миљано, миље моје...“

И ја слушам гласе ове,
Слушам чежњу ову милу —
Како драган драгу зове,
И јутарњем руменилу
Јецам драга име твоје:
О драгана, миље моје....

1899. год.

Драгољуб

УЧИТЕЉ КЊИЖЕВНОСТИ

— А. ЧЕХОВА —

(НАСТАВАК)

После јахања чај, слатко, сухари и масло на-
ђоше се као врло укусна храна. Прву чашу иска-
пише сви с великим апетитом и — у Ђутању; пред
другом — стадоше спорити међу собом. А спорове
је сваки пут, било то за чајем, или за обедом, за-
почињала Варја. Она је већ имала 23 године, била
је врло лена, лешна од Мањусе, рачунала се нај-
паметнијом и најобразованијом у кући, а владала се
солидно, озбиљно, као што и приличи старијој жени,
која заузима у кући место покојне матере. По праву
домаћице она је излазила пред госте у блузи, офи-
цире је звала по презимену, на Мањусју је гледала
као на дете и говорила с њом тоном, којим говоре
класне учитељице. Себе је називала старом девој-
ком; значи — била је уверена, да ће се скоро удати.

Сваки разговор, па ма то било о времену, она
је одмах наводила на спор. Имала је неку страст
да лови свакога у речи, да га ухвати у противу-
речности и да се закачи за фразу. Почнете ви го-
ворити с њом о чему било, она вам упре поглед у
лице и тако једнако гледа, па ће тек упасти у реч:
„Молим, молим, Петрове: пре три дана ви говори-
сте са свим другојачије!“

Или ће се тек подруљиво насмејати и рећи:
„Ама, видим ја, да ви почињете проповедати при-
ципе трећег одељења. Честитам вам“.

Ако сте се нашалили и учинили виц, одмах
чујете њен глас: „То је старо!“ или: „То је обична

ствар!“ Ако ли шалу заподире официр, она ће на-
чинити презриву мину и рећи: „Арррмијски виц“.

И то „ррр“ изговарала је тако строго, да је
Мушка одмах испод столице одговарала јој: „ррр...
нга-нга-нга...“

Сад је зачео спор око тога, што је Никитин
повео реч о гимназијским испитима.

— Допустите, Сергеје Васиљичу, — упаде му
у реч Варја. — Ви кажете да је ђацима тешко...
А ко је крив зато, допустите да вас упитам? На-
пример, ви сте задали ученицима VIII разреда за-
датак: „Пушкин, као психолог“. Пре свега не треба
давати тако тешке теме, а после — какав је пси-
холог тај Пушкин? Ну, Шчедрин, или рецимо До-
стојевски. — друга је ствар, а Пушкин је само ве-
лики песник и више ништа...

— Шчедрин је на своју руку, а Пушкин на
своју, — мрачно одговара Никитин.

— Знам ја да ви у гимназији не признајете
Шчедрина, али није у томе ствар. Кажите ми мени:
од куд је Пушкин психолог?

— А, ви мислите да није? Изволите, ја ћу вам
навести примере.

И Никитин издекламова неколико места из Ол-
гина и после из Бориса Годунова.

— Не видим ја ту никакве психолог је... уз-
дахну Варја. — Психологом се зове онај, који опи-
сује покрете човекове душе: то су дивни стихови
и ништа више...

— Е сад знам, каква вам психологија треба!
— пађе се увређен Никитин. — Вама треба да
когод узме туну тестеру, па да ми сече прст, а ја
да јаучем колико ме глас доноси, — то је по ва-
шему мишљењу психологија..

— Којешта! Тек ви ми нисте доказали зашто
је Пушкин психолог?

Кад год је Никитин оспоравао то, што му се
чинио да је ругина, слабо знање, или што год на-
лик на то, — он је обично устајао с места, хватао
се обема рукама за главу и трчао из угла у угао
уздишући. И сад је било то исто: скочио је, ухва-
тио се за главу и, са уздахом, прошетао око стола,
па је онда сео малко подаље...

За њега се заузеше официри. Пољански, ка-
петан II класе, стаде уверавати Варју да је Пушкин
заиста психолог и за доказ наведе два стиха из
Љермонтова. Поручик Харнет рече: да Пушкин
није био психолог, у Москви му не би дигли споменик.

— То је циганија! чуло се на другом крају
стола. — Ја сам и губернатору то исто рекао: Ва-
ше преваходитељство, велим, то је циганија!

— Ја више не спорим! повика Никитин —
То је оно: и царству његову неће бити краја! До-
вољно! Ах, та одлази, погана цукело! викну он на
Сома, који му баш у тај пар метну на колена
главу и шапу.

„Ррр... нга-нга-нга.. зачу се под столицом.

— Признајте да немате право! повика Варја.
— Признајте!

У том дођоше гошће, неке госпођице, и спор
се прекину сам собом. Сви пођоше у салу. Варја
седе за клавир и стаде свирати игре. Одиграше
најпре вале, па онда полку, па кадрил с grand-rond,
који поведе кроз све собе капетан Пољански, —
после су опет окренули вале.

Старци су за све време игре седели у сали,
пушили и гледали младеж. Међу њима беше и Ше-
балдин директор градске, кредитне банке, који се
славнио као љубитељ књижевности и позоришне уме-
тности. Он је оснивач меснога „Музичко-драматскога
друштва“, сам је узимао учешћа у преставама, и
играо, не знам због чега, само смешне лакеје, или
је читао запевајућим гласом „Грешаницу“. Њега су
у граду звали мумијом, пошто је био висок, врло
мршав, жилав и имао увек неки свечан израз лица
и тавне, непокретне очи. Театралну је уметност
волео тако искрено, да је шта више обријао себи
и бркове и браду, а то га је још више учинило на-
лик мумији.

После grand-rond, он приђе Никитину плашљи-
во, и некако боком, наклања се и рече:

— Имао сам задовољство присуствовати за ча-
јем у време спора. Потпуно делим ваше мишљење.
Ми смо једномишљеници и мени би било врло при-
јатно да говорим с вама. Изволели сте читати „Хам-
буршку драматургију“ од Лесинга!

— Не, нисам читао.

Шебалдин се пренерази, и размахну рукама
тако, као да је прсте опекао и, не казавши ни ре-
чи, одступи од Никитина. Фигура овога човека, његово
питање и изненађење учинише се Никитину смешним;
али он опет помисли:

„Заиста је незгодно Ја сам учитељ књижевно-
сти, а још нисам читао Лесинга. Ваља га прочитати“.

Пред вечеру све и старо и младо седе да игра
„судбу“. Узеше два пара карата: од првога дадоше
свијма подједнако, друге — метнуше на сто.

— Ко има ову карту — поче свечано старац
Шељостов подигнувши горњу карту из другог пара
— судба му је да одмах иде у дечију собу и да
се тамо пољуби с дадињом!

То задовољство паде у део Шебалдину. Њега
окружише сви, поведоше у дечију собу, па у сме-
ху, ударајући длан о длан, нагнаше га да пољуби
дадињу. Диже се луна и вика...

— Е, није баш страшно! — виче Шељостов, а
плаче од смеха. — Није тако страшно!

Никитину одреди судба да исповеди све. Он
седе на столицу, на сред сале. Донеше велику ма-
раму и покрише га по глави. Варја дође прва на
исповест.

— Ја знам ваше грехе — поче Никитин, гле-
дећи у сумраку њен озбиљни профил. — Кажите
ми, госпођице, због чега ви сваки дан шетате с По-
љанским? Ох, није, није она забадава са хусаром.

— Лош виц — рече Варја и оде.

Затим под марамом засијаше велике, непокре-
тне очи; у сумраку се показа симпатичан профил

и осети се нешто пријатно, одавна познато, што је потсетило Никитина на Мањусину собицу.

— Марија Годфруа — рече он, али и сам не познаде свога гласа, толико беше нежан и мек, — шта сте ви загрешили?

Мањусја зачкиљи оком и показа му вршак је зика, па се насмеја и оде. А за тренут после тога, она је већ стојала на сред сале, лупала рукама и викала!

— На вечеру, на вечеру, на вечеру!

Све наже у триезарију.

За вечером Варја се опет препирала, и то још с ким? — са оцем. Пољански је солидно јео, што црно вино и причао Никитину, како је једне зиме у рату, сву ноћ престојао у блату до колева; непријатељ је био близу, па се вије смело ни говорити, ни пушити, ноћ је била хладна, тавна а ветар те пробија. Никитин слуша а искоса погледа на Мањусју. Ова га је гледала непомично, ни да трепне, као да се замислила о чему и заборавила... Њему је то било и мучно и пријатно.

„Зашто ме гледа тако? — помислио је. — То је незгодно. Може се приметити А, како је она још млада и наивна!

Око поноћи гости се стадоше разилазити. Кад Никитин изиде на улицу, на другом спрату куће лупну прозор и показа се Мањусја.

— Сергије Васиљичу! — викну она.

— Шта заповедате?

— Ево шта... проговори Мањусја, али се видело да смишља шта би рекла. — Ево шта... Пољански је обећао доћи ово дана са својом фотографијом, па да нас све сними. Ваља се покушити, доћи.

— Добро.

Мањусја се изгуби, прозор поново лупи и у тај мах пеко у кући засвира у клавир.

„То је кућа! — помисли Никитин прелазећи преко улице. — Кућа у којој уздишу само миспреси голубови, па и то с тога, што другчије не умеју да искажу своју радост!

Али нису само Шељостови живили тако весело. Није прошао Никитин ни двеста корака кад из друге куће зачу звуке од клавира. Прође још мало даље, кад на једним вратима опази сељака где свира у балалајку. У банти групу оркестар из збирке руских песама...

Никитин је живео пола километра далеко од Шељостових, у стану од осам соба, који је најмнио за триста рубаља, заједно са својим другом, Иполитом Иполитићем, наставником географије и историје. Тај Иполит Иполитић беше још млад човек, имао је риђу браду, грубо лице, простачко, као у саквога мајстора, али добродушно. Кад се Никитин вратио кући, застане Иполита, где седи за столом и поправља ђачке мапе. Он је сматрао, да у географији нема ништа важније од цртања мапа, и у историји — од знања хронологије; с тога је по делу ноћ седео и плавим плајвазом поправљао мапе својих ученика и ученица, или је састављао хронолошке таблице.

— Како је данас дивно време! рече Никитин кад му дође. — И чудим се, како можете седети у соби!

Иполит Иполитић није био разговоран човек; он је, или ћутао, или — говорио само о томе, што је свима било одавно познато. Сад одговори он овако:

— Да, време је красно. Сад је мај, скоро ће наступити право лето. А лето није то, што је зима. Зиме ваља грејати пећи, а лети је и без пећи топло. Лети отвориш ноћу прозоре и опет — топло; зими — двоструки прозори и опет — хладно.

Никитин је поседео крај стола свега један минут, и би му досадно.

Лаку ноћ! — рече он па се диже и стаде зевати. — Мислио сам да вам испричам нешто романтично, што се мене тиче, али ту је — географија! Ја почнем о љубави, а ви одмах: „Кад је био бој на Калки?“ А ја као велим, до ђавола с вашим биткама и чукотским посељима!

— Па што се ви срлите?

— Досадно ми је!

И љуит, што се још није објаснио с Мањусјом и што нема с ким сад да проговори коју о својој љубави, он пође у свој кабинет и леже на диван.

У кабинету је било тавно и мирно. Никитин онако лежећи стаде мислити о томе, како ће кроз две три године ноћи у Петроград, како ће га Мањусја испратити на станицу и плакати; кад стигне у Петроград како ће добити од ње дугачко писмо у коме ће га молити да се што пре врати кући. И он ће јој овда одговорити... Своје ће писмо започети овако: мили мој мишићу...

— Управо тако: мили мој мишићу, рече он и насмеја се.

Било му је незгодно лежати. Он подметну руке под главу и леву ногу забаци на наслон од дивана. Чини му се згодније.

Међу тим, прозор стаде све више бледети, у двориншту захори глас сављивих петлова... Никитин настави мислити о томе како ће се вратити из Петрограда, како ће га на жељезници предуерести Мањусја, повикати од радости и полетити му у наручје; или, још боље, он ће учинити тако, да дође ноћу крадом, куварица ће му отворити и он ће на претима проћи у спаваћу собу, скинути се без икакве ларме, па дум у кревет! А она ће се пробудити — о радости!

Напољу се скоро са свим расвануло. Учини му се да није у кабинету, већ на уласку у пивару, код које су данас пролазили; учини му се да седи Мањусја и нешто прича. Па онда узе Никитина испод руке и пође с њим у банту ван града. Ту опази он грмове и вранија гнезда, налик на шешире. Једно се гнездо заљубало; иза њега провири Шебалдин и силним гласом повика: „Је сте ли читали Лесинга?“

Никитин уздрхта целим телом и отвори очи. Крај дивана стоји Иполит Иполитић и забацивши главу у назад, везује вратну мараму.

(Наставиће се)

ИЗ „ЈЕСЕЊИХ НОЋИ“

С бистром сузом у очима
 Ја те често у сну виђам,
 О, што ти је тешко тако,
 Реци, ја бих с тобом плакô.

—
 Ко те шиље, шта си, кô си,
 Што ти туга лице мрачи,
 О, реци ми, реци само
 Да се боље упознамо

—
 Дал' си душа оца мога
 Или срце мајке миле,
 Што походе саморана
 Сина свога расплакана.

—
 Што утиреш сузе моје
 Зар ти тол'ко жалиш мене,
 О мани ме светла слико
 На сузе сам ја навикô.

Д. Ј. Димитријевић

◆◆◆

ЈЕЛЕНИН МУЖ

Р О М А Н

НАПИСАО Ђовани Верга

(НАСТАВАК)

V

Ујак Луђи телеграфовао је у Алтавилу, какву је глупост учинио сестрић. Телеграм је припео баш у часу, кад је породица хтела да седне да руча. Дон Анзелмо пребледе, кад га је прочитао, па не прозборив ни речи пружи га снахи, којој кашика од изненађења паде у тањир. Остали су уплашено седели, наслонивши руке на сто пред прозором, који је орах из врта својим зеленилом застирао.

Нико не прозбори ни речи. Девојке се уплашено погледаше, као да су и оне криве. Напоследку дона Барбара узе деверов тањир да га напуни; али овај мирно одмахну руком и рече:

— Немој, нисам гладан.

За тим саветом пређе преко уста, као да је рад збрисати горчину, па онда га сави, метну на сто и сиђе у своју собу, да разгледа хартије, које беху на његовом писаћем столу. Снаха, која беше остала с кћерима, наслони главу на руке и ћуташе као заливена.

Девојке ћутећи распремеше сто и повукоше се у своје собице. Стриц каноник не изиде то после подне. Пред вече закуца снаха бојажљиво на његовим вратима.

— Доводим у ред његове хартије, рече каноник, који је читао у збуњеним очима мајчиним.

Требаће ми мало повише времена, јер се нисам надао да ћу му морати тако брзо предавати рачуне.

Сирота жена клону малаксала на једну столицу до врата, руке јој падоше преко колена, и она је механички уплаканих очију пратила сваки покрет свог девера, који је изгледао миран. Напоследку ће рећи, уплашена том мирноћом:

— Ми смо упропашћени!

— Ви не. Ја ћу се за вас бринути још док сам жив, ако хтеднете остати код мене, одговори каноник.

Али она је плакала и даље покривши лице рукама; за тим промуца:

— А он?

— Погледај овамо — рећи ће девер. Његов део очинског наслеђа износи седам хиљада динара. Ако хтедне да се задовољи виноградима у Розамарини они вреде и више — и са својим делом очинске куће, свршићемо ствар сами и уштедети трошкове, па ће бити боље за све нас.

— Седам хиљада лира! С тим човек не може дуго да живи!

Свештеник слеже раменима. То је био једини нестрпљиви покрет, који му се измаче.

— И жена ће му донети нешто мираза. Па онда он има одличан позив и ти треба да имаш на уму да твоја друга деца немају ни то, и они те нишу ништа стали. Он нас је упропастио.

Мајка је на све те разлоге одговарала само сузама. Наједанпут се умири, као да је у њу свети дух ушао, и још дрхтећи целим телом од тешког јецања, прозбори:

— Ја ћу сама отићи у град к моме сину. Говорићу му, дирнућу га у срце. Он је увек волео своју мајку!

Девер је погледа у лице, као да му се допала та мисао. За тим поново прочита телеграм и омахну главом, као да би хтео рећи да је све узалудно.

— Ради како год знаш, рече и пружи јој денешу.

Сирота мајка крену се сутра дан раном зором на пут, са завежљајем, који јој беше на брзу руку спремила Розалија, као да ће у старим рабатним поштанским колима, што возе до станице путовати чак у Америку. Девер је испрати до на железнички перон.

— Ако се повуче, ако хтедне да се врати, реци му, да му је кућа увек отворена, али само за њега и ни за кога више.

*

Младић, не усуђујући се да више изиђе пред очи Јелениним родитељима, беше одсео у гостионици. Његови другови беху му позајмили сто динара и том приликом сви су начинили тако озбиљно лице као да се десила каква несрећа, и најстарији међу њима, један ђак медицине, рекао је у првој шали, којом су га младићи почели пецкати због његовог положаја, да би му боље било, да је ногу преломно. Али на жалост Чезару су биле здраве

обе ноге, те се скитао по цео дан као какав злочинац, а у вече се мртав уморан враћао кући и легао у постељу.

Дошавши једанпут тако кући, затече своју мајку где седи крај врата; и она је била бледа и уморна, а завежљај је био пред њом на столу.

Као да га је нож ударио у срце. Стојао је пред њом непомично као какав пањ, руке су му тремо висиле, очи се исколачиле, а мозак престао да ради.

Мајка је још путем спремила цео разговор, заједно с његовим одговорима. Она је у машти живо представљала себи његове покрете, звук његовог гласа, кајање сина, који ће плачући пасти у њен загрљај и вратити се с њом кући. С тим сликама у памети посматрала је она плачући поља, дрвеће, како промичу поред железнице, као да је рада да их задржи у памети, да би уживала у контрасту онда, кад се буде враћала тим путем са својим сином. Сунце се величанствено уздизало изнад брда као неко обећање. Сирота мајка беше управила поглед према сунцу и склоњених руку говорила је: — Света Богородице! хвала ти! Хвала ти, Боже мој! — Али кад је сад видела потрешеног сина, који је пред њом стојао као какав злочинац, бојажљиво се згури као нека туђинка уз врата, није знала шта да каже, није се сећала ни једне од оних речи, којима је требало да га до срца дирне. Као какво мало девојче подрхтавала је од јецања. Тај детињи страх на увелом, старачком лицу с белом косом имао је печега, што је човеку срце раздирало.

— Ох мајко! мајко! јецао је син, паднув јој пред ноге, сакривши лице у крило. — О мајко! — И више ништа није умео да каже.

Сирота мајка плакала је тихо, нагнула се на дањ и пинала га по лицу и раменима. Миловала га је по глави као и онда, кад га је као дечака исто тако држала на крилу и плакала од радости.

Говорила му је најнежнијим гласом:

— Ова година је сасвим мршава. Жито је слабо родило. Виоград је потукао град. Зимус су многе овце угинуле, тако да су Форанови морали продати кућу. Једини Бог нам може помоћи! — И настављаше да набраја такве беде, мислећи зар да ће тиме сина задобити. Надајући се да ће Чезаре с њом туговати, чинило јој се као да су јутарњи сунчеви зраци осветлили непознату јој собицу, у којој је у први мах срце од туге хтело пренући.

Кад су се мало умирили, седе она на крило сину и загрливши га чврсто, наслони главу на његово раме и стаде се молити Богу у свом срцу:

— Света Богородице, хвала ти! Душе наших покојника олакшале су срцу мог сина! Душа његовог оца саветовала га је.

За тим стаде распрематати по соби, као да је код куће и као да нема никакве бригае. Уздрхтанним рукама отворила је завежљај и окретала се, где ће шта да метне.

— Задржаћеш ме овде код тебе, је ли? А сутра ћемо заједно путовати кући. Стриц те је поздравно, да те чека раширених руку. Дакле сутра. Сад сам уморна, остарела сам.

— Не, мајко, промуца син. Не могу се више вратити кући.

Сад јој онет навршише сећања. Држала је завежљај у руци, не знајући где да га метне. За тим га спусти на сто и стаде кршити своје мршаве руке. — А шта си учинио, да се не можеш више вратити кући? Шта си учинио, сине?

Он не одговори, већ само махаше главом; очи му беху пуне суза. Снужено седе он на ивицу постеље и поче гњавити свој влажни рубац међу рукама.

— Ја сам стара. Што се тиче мене, ради што ти је год воља. Али помисли да би твоје јадне сестре остале на сред улице, кад би нас још и твој стриц оставио.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ О ЖИВОТУ

од

АЛФОНЗА ДОДЕА*)

Жена Додеова, *импресионистичка Пенелопа*, како је назива Леметр, сабрала је у ову књигу нештампане одломке, тек наглашане мисли, тренутне набацаје пера, ситне и светле искрице онога великога духа. Све то до сада није публиковано: Доде их је писао случајно, нередовно, без плана, у тренуцима надахнућа, каткада у засебној свесци, каткада на чистим листовима својих рукописа. Гошпоња Доде је те расејане мисли, писане под дневним утисцима, и без помисли на штампање скупила, почев од 1868 године, њихова венчања па до саме смрти великог романописца, Лондон и Венеција; *Ultima*, последњи даји Едмонда Гонкура који је очи закљонио у кући Додовој; нацрт романа *Караван*, за који је сам често говорио да му је најмилије дело, и да ће у њега метнути све што има у себи. Ситнице су ствари: снови, мисли, онајања.

Од ове књиге, која је раније објављена и е нестрпљешем се очекивала, надало се да ће много више дати. Али било да је то сва поемртинна Додеова — а он је толико дао за живота да се нема права више очекивати од једнога човека, — било да је то избор његове жене из много већег материјала, имтимнијег, разноврснијег и богатијег, ипак у *Белешкама о животу* има доста бисерја, и оне с правом могу занимати и шири круг читалачки, бар један мали и произвољно узет део њихов.

* * *

— Једној жени. Ваше очи лепо мирнису: на љубичицу.

— Како бескрајно досадно мора бити епитетима који вековима живе са истим субстантивима. Рђави пијаци неће

*) Alphonse Daudet: Notes sur la vie. Paris. Bibliothèque-Charpentier. 1899.

то да разумеју: они мисле да није допуштен развод речи. Има људи који не црвене када напишу: *вековно дрвце, мелодични гласови*. Вековно није ружно, ставите га са другим субстантивом: вековна маховина, вековне градине, и т.д. видите, то се добро слаже. У кратко, епитет треба да буде љубазнија субстантива, никада његова венчана жена. Између речи треба да су пролазне везе, никада вечити брак. У томе се разликује оригиналан писац од осталих.

— Питали ме да ли мислим да је Ла Фонтен морал опасан? Исто као да ме питају да ли је пацула од крива или сецкан јасмин у соцу добар за стомак. Ла Фонтен је, као и јасмин, створен да се удише; они миришу; они се не једу.

— Сенека: „Слава иде увек са даром (virtus) коме је она сенка.“

Само, као сенка телâ, према положају сунца, час иде пред њим, час за њим.“

— Када се хоће да славују лепо певају, тада им исконају очи. Када Бог хоће да има велике песнике, он изабере двојцу или тројцу којима понаше велике болове.

— Подне, то је критични час дана; тридесет година, то је критично доба женино; пре подне ви не можете тврдити да ли ће дан бити леп, пре тридесете године ви не можете рећи да ли ће жена бити поштена.

— Најеувља срца јесу и најзапаљивија.

— Има дана када све што ми се десило, изгледа ми на нешто што се већ десило, када све што радим, замислим да сам одавно радио, у другом животу у другоме сну, са истим стицајем различитих околности. Извесна наглашавања извесних речи буде у мени идеју нечега што сам већ чуо; извесне боје или асоцијације боја, идеју нечега што сам већ видео. Како је све то тешко рећи што осећам!

— Нека дело буде књижевно, а нека се не види рука књижевникова.

— Чудна ствар: кад год се нађем поред каквог рђаво изказаног осећаја, претераног или лажног, осетим како поцрвеним и затрепћем као да лажем.

— Како су све слике битака глупе! Војници треба да су споредни, а нејаж да заузме цело место; битка, то је шума, јаруга, улица, или купушњак са димом.

— Нерви: ни убеђења, ни мишљења, ни идеја, нерви. Тиме он суди. Има дана када његови нерви имају здравога разума.

— Дани тако дуги, а године тако кратке.

— Има људи који ништа не виде, који могу свуда ићи без икаквих утисака. Дивна је реч К...а, који је дошао из Аустралије, и, упитан каква изгледа земља, какви су обичаји, и који непрестано говори: „Погодите колико кромшира?“

— Када старе, велике уметнике, освајаче народа и срдаца, врло лепе жене, све триумфаторе, обузима нека чама, меланхолија захода коју ћу причати једнога дана.

— Записујем белешку прелазећи преко тако болног, тако смешног признања госпође Ролан њеном старом мужу, признања скроз поштене страсти према Бизоу. Бол старчев, свиреп неспоразум, живот разорен за навек. И закључак Сент Бевов: „Зар није боље било да превари свога мужа, а да му не каже.“ Ја ту осећам другу ствар, несвесну освету женину, која, остајући поштена, чини теш-

ку жртву, и која хоће да стари муж, препрека њеној срећи, пати са њоме.

— Историја: живот народа.

Роман: живот људи.

— Ни весело, ни тужан, увек под утицима; одблесак времена и живота.

— Да се забележи: Туга, запрепашћеност мога сина који је ушао у филозофију и чита књиге Шопенхауера, Хартмана, Стјуарта Миља, Спенсера. Ужасавање и одвратност према животу; доктрина суморна, професор очајан, разговори тужни. Тим децадима указује се бескорисност свега и прождире их. Провео сам вече да оживим, да разонодим мога сина; и преко воље, ја сам се сам загрејао.

Целе ноћи мислио сам о томе. Да ли је добро упознати их са тиме тако нагло? Зар не би боље било да се и даље лажу, оставити животу нека их он лиси идузија, да однесе једну по једну декорацију?

— Равдушни: нема их.

— Какав је антисептик, провија!

— Човек и жена, дуелизам. И љубав траје дотле докле нема побеђенога; док једно од њих не каже своју реч, докле књига има и једну занимљиву и важну страну, док су човек или жена повучени телом или духом.

— Свака истина, чим јој се да формула, губи од своје потпуности, и вагиње ка лажи.

— Како се претерује у свету: сваки болесник, умреће; сваки човек кога не познају, зликовац је.

— Оно што се каже, оно што се мисли, и оно што се пише: три изгледа из тога факта.

Кажем: Госпођа ... је блудница. Цео Париз био је са њоме

Мислим: Камо доказа томе што сам казао, у ово доба торокања, онштега и непрестаног оговарања.

Када имам да пишем о истој госпођи у имену или у чланку: Жена красна, интелигентна и добра, најчеститије сворење на свету.

И ја не д жим себе за лажљивца!

— „Ретко се један дух усуђује да буде оно што је“. Дивна истина и стих. Погодите ко је то казао: Боало.

— Дар, дар то је живот, нагомолан интензиван живот. И у колико се живот спушта, смањује се дар, способност за осећање, снага изражавања.

— Ренан, перипатетичар живота.

— Људи старе, али не зру.

— Њен први љубавник. Дала се на једном ђачком чају, дала се глупо, тужно, да не би изгледала целомудрена, дала се не усудивши се рећи да је чиста девојка.

— Шта је најстрашније у животу? Велика срећа.

С.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Несрећни дани у Римљана. Римљани су имали у свом календару много несрећних дана, кад је се рад било приватни, било друштвени, забрањивао. У ту врсту рачунало се пре свега оних 36 дана, што долажаху за календама, ионама и идама, затим — дани, у које су отварају врата подземна и излазе на земљу духови, а то су: 24. август,

5. октобар и 8. новембар. После битке код Алије 18. јула и тај дан је дошао у ред несрећних дана, као што је, после боја код Акциума, римски Сенат огласио несрећним дан рођења Антонијева. Цар Нерва је огласио за несрећан дан рођења своје матере, Агрипине млађе.

Било је и других несрећних дана, али ни по цео свет и по сваки рад. Неки су нпр. били несрећни за ратовање, неки — за ступање у брак; дан смрти Цезарева, а то је 15. Март, сматрао се несрећан за држање седница у Сенату; дан пораза код Тразименског језера (13. јули) био је несрећан за битке на мору; други су дани били несрећни за путовање.

У несрећне дане по цео свет није се смело радити ништа, ни путовати, ни женити се, ни примати дужност, ни издавати законе, ни купити војску, ни почињати бој, ни скупљати народне скупове, ни правити свечаности, ни веселити се, ни играти, ни гледати преставе у црковима. У те дане није смело бити ни свечана богослужења. — Једини је Сенат римски био у праву да у те дане, осим 15. Марта, држи своје седнице, због текућих послова.

У понеке несрећне дане, као што су дани помињања мртвих (од 13—21 фебруара), како сведочи Лид, државни су чиновници скидали са себе украсе и знаке својега звања и показивали се као обични људи.

У току времена, лагано се изгладило веровање у заодее тих дана; те су Римљани не само приступили пословима, него и срећно их вршили баш у те несрећне дане.

Постављање чиновника у староме Риму. Стари Римљани су имали обичај да изабрали чиновник, на дан свога ступања у дужност, пре свега ступи у одношај с боговима, те да од њих дозна: хоће ли бити погодан за државног чиновника. Ово се постизало путем тако званих ауспиција, или предзнаменовања. Предзнаменовања су се вршила на разне начине, или увек у једно исто доба, а то је у прозорје, кад је небо ведро и време мирно. — По некад је сам Јупитер, по сопственој побуди давао условне знаке, који су неказивали његово одобравање, или неодобравање. Нпр. ако би у томе моменту загрмло гром, или ако би се изабраноме чиновнику у то време смучило, — то су били рђави знаци. Ако ли није било тих знакова од самога Јупитера, приступало се погађању воље његове по лету и гласу птица и животиња, по севању муње и т. д. Веома је значајно било при том погађању воље божје: одкуда, с које стране лети птица, или се чује њен глас? За ово се пак бирало нарочито *место*. Авгур (пророк) се обично окретао југу, читао молитву и махао својом лицом према небу и по месту на коме се врши испитивање, и то најпре је правио линију од севера на југ, па онда од истока на запад, па затим је перпендикуларно правио нове линије, од којих се правио квадрат. У сред тога квадрата подизао се четвртаст шатор, коме је улазак с југа, а зачеље — северу окренуто. У шатор је улазио чиновник и молио Јупитера да му даде предзнаменовање за будућу службу. Време се ту проводило у дубоком ћутању и посматрању знакова. Сви знаци, који се јаве с леве стране од посматрача сматрали су се као добри, а који се јаве с десне — рђави. Ако муња удари ведрим небом с лева у десно — то се рачунало као најбољи знак за срећно службовање; као што је удар грома био знак највеће несреће.

Веровања у ове знаке беху тако јака, да се нпр. славни Фламиније одказао команде над војском само зато, што је с десне стране од себе чуо шеку пољскога миша, као што је и Фабије Максим, због истог знака, одрекао се диктатуре.

Ко није испунио овај услов није могао бити римски чиновник. Ко се сумњало односно предзнаменовања, није могао ступити у дужност, већ је морао одмах ићи у Рим да обнови ауспиције. Ко је преварио знаком од авгура, или је намерно лагао — остављало му се на душу: он је био остављен суду богова. Разуме се, да је тим поводом, поникло много злоупотреба, које су уништиле сав кредит ауспицијама и високом значају чиновничком.

Заклетва у римском праву. Заклетвом се у Римљана почињало друштвени живот свакога држављанина. Она је даље обвезивала све, који су кадри носити оружје, да у одређено време дођу наоружани на извесно место, да за све време рата буду безусловно потчињени војничком заповеднику. Заклетва бехе основ дисциплине у рату. Царевима, који су били и главни заповедници војске, давала се заклетва у даља њихова ступања на престо, па се после сваке године обновљавала у тај дан, и још у први дан Јануара месеца, кад су не само војници, него и чиновници и сви поданици дужни били изразити у томе религиозном акту своју верност. Злоупотреба власти такође се ограничавала заклетвом. Сваки нови чиновник морао је поднети заклетву пре, него што се његов избор објави. На пет дана после ступања у дужност он је давао заклетву за чување закона. У случају издања новог закона, чиновници, којих се он тиче, закљичали су се у року од пет, а сенатори — у року од десет дана, да ће га чувати и испуњавати. Том приликом су квестори записивали имена чиновника у државне књиге.

Заклетва је била основа и односима међународним. Сваки међународни уговор утврђивао се њоме. Побеђени су се предавали победиоцу, или тек после заклетве, од стране последњег.

Римљани су прибегавали заклетви и у другим приликама друштвеног живота. Тако нпр. кад се нови војници разреде по десетинама и стотинама, ола су се међусобно клели, да неће бегати из боја, нити кварити бојнога реда, нити остављати рањена друга. При поласку у рат закљичали су се да не краду и не отимају од непријатеља ништа осим копља, дрва, плодова, хране за стоку; од осталих ствари да не смеју узимати ништа што би коштало више од сребрна новчића дневно, остало се имало пре нити војничком заповеднику. — Марије и Катон су законом обвезали војничке старешине, да кетвом потврде извешћа о броју заробљених и убијених непријатеља, у случају претензије на триумф. А кад је Диоклецијан поделио царску власт са Максимилијаном, својим другом, узео је од последњег заклетву у храму Јупитеровом, да неће употребљавати царску власт без договора и да ће заједно с њим предати ту власт. Претори, цензори, сенатори, диктори, судије, грађани, парничари и сви у опште, обвезани су били поднети заклетву при сваком новом предузећу. Само жрец Јупитеров и весталке ослобођивали су се од заклетве, као сведоци у каквој парници.

У опште, заклетва се сматрала у Римљана као најбоље јемство за одржање друштвених и међународних веза и договора.

Од куда је назив „кандидат“. Ова многуупотребљавана реч води порекло од Римљана и њихових прописана чиновницима.

Чиновници су њихови, као што је познато, постављани изборно, после претходног познајства народа и освајања његове воље у своју корист.

У дан избора, кандидат се јављао народном скупу у свечаном, белом оделу, које се звало: *candida toga*, и од којих речи дође и назив кандидат, путем везивања истих и одбацивања последња три слова.

Два досад неизнана романа Александра Диме оца штампале се ове године на енглеском језику. Манускриптих романа својина је једног богатог Грка, Стилијонеса Апостолидеса. Како је он дошао до тих романа и за што их песник није штампано, изнеће Стилијонес у предговору. Он их за то штампана на енглеском језику, што би већи део прихода узели наследници Димови и издавач кад би их на француском језику штампано. Могуће да Дима није штампано те романе што би му помрчили славу. Видећемо.

Из позоришног света. Приликом кад се претресало питање о душевном стању глумца у игри, причао је знаменити француски адвокат Кремије ово: „Кад сам још као млад адвокат у Ниму био, дође мој пријатељ, знаменити глумац Толма, да чује један мој говор у суду. После говора ја сам се купао у зноју, те ме Толма зачуђено унита, да ли је моје узбуђење истинито? Одговорих му: Ви то треба да знате, јер се често у таквом стању налазите. — Никад, беше му одговор. — Та ваљда ми нећете још и то доказивати, да сте потпуно не осетљиви у жару ваше игре, која је увек тако страшно да занесе сву публику? — Сасвим! Сутра ћу вам то доказати. — Сутра дан давали су у позоришту Росинову „Аидромаху“. Узех локу у просценијуму, продужи Кремије своје причање; Полма је играо Ореста, па кад као жртва Еринија дође у најжешће беснило, сви су гледаоци премрли близи, тако је он природно и заносно играо. Али за све то време Толма ми је добањивао у локу којекакве шале, што ми је потпуно доказало, да у њега није било ни мало оне узбуђености, коју је код гледаоца својом игром произвео. Такав и треба да је глумац, рече ми после преставе, јер шта би било од нас кад би и сами осећали оно што играмо, кад бих ја као Орест у истини осећао како ми змије око главе полацају својим језицима, или кад бих у истини постао љубоморан као Отело? Брзо би ми онда свршавали своју каријеру. — Кремије је био интиман и са знаменитом глумицом Рошел. Један пут јој он претстави некаквог скуптишког посланика, који је одмах етаде узносити: како сте дивни јуче били! Ви сте занета ћеније! Али и драма је чудесна, нарочито онај узвик у њој: Нека умре! — Кад се посланик уклонио, Рошел унита Кремија: што је овај окупио једнако: нека умре, нека умре?! Шта је хтео с тиме да

каже? — Па то је узвик старог Хорација, одговорио јој он, кад му јаве, да му је син жив. — У коме чину то бива? — Па зар ви нисте читали комад, у коме сте синоћ онако славно играли? — Ја сам читала само моју улогу, одговори Рошел смејући се.

ИСКРИЦЕ ДУХА

Шта је циљ животу? — Срећа. А средство ка њој? — Слобода.

Петрефи.

*

Милоерђе је најлепши украс жене.

Шилер.

*

Историја није ласкавац, већ сведок.

Волтер.

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

Госпођи Д. Ч. у Б. — Ако сте и ви тако леви као што су вам стихови леви онда се не бојте да ће вам муж бити љубоморан.

Г. Д. у А. — Хвала на лепој пажњи. Ви сте врло љубаван млад човек, али њим под насловом „путничка писма“ не шаљите механике јеловнике. Обећавате нам благодокло писати и о својим љубавним освајањима. Ако сте на то озбиљно решени, онда је боље да продужите са јеловницима.

Г. Т. у К. — Ви сте у нашем путовнику врло оштроумно учили како је друм прашњив, а трава зелена, па чак и да се човек на врућини зноји и осећа се непријатно кад се с пуним стомаком труцка на колима. Ми вам се дивимо, али жалимо што је та тако фина она жања изнео г. П. Тодоровић у својим романима много пре вас. Ако бисте опет путујући учили рецимо како овца уме да блеји, или тако што ретко и занимљиво, запишите и оставите за идућа поколења, али нама не шаљите.

Госпођици И. Н. — Ви нам посласте стихове о сааљеној песми и тугујете за њом. Ми бисмо се радовали да вам је изгорела и ова што је нама посласте.

Г-ђици И. Ф. овде. — Боље би било да сте испели пар чарапа него што сте писали ову студију о музици.

Г. Љ. Љ. у Р. — Немојте нам досађивати више тим вашим љубавним изјавама. Жеља нам је да се ожените том госпођицом. Лепо, жените се, али ми овде нисмо провадарије.

Г. В. В. у Д. — Ви сте како нам изгледа ове „обичаје из нашег народа“ студирали овде у околини Дајмака или у кафе-шантанима.

Г. К. К. у З. — Жалите се у својим стиховима како вам се не мили живети, како вам је живот омражено клет!.. Нама се опет мили живети, па вас молимо да нас не убијате вашим стиховима.

Песнику што „овде у данима жена младо!“ — Отидните одмах лекару, па се лечите озбиљно. Жао би нам било да нам пропадне један претилатник.

Г. Р. С. у М. — Примили смо вашу песму „Шта ми тинти младу груд?“ — Незнамо. Сигурно сте назебли. Превите сљачицу.

Г. Ф. Ш. у Н. лекару. — Шта вам је пало на ум да наговарате наше читаоце да једу што ви е шећера? Чланака не можемо штампати, јер би сте нам сигурно после неколико дана послали други ч коме би сте са истом стручношћу тврдили да је шећер убиствен по здравље.

Професору Б. у Б. — Зар ви мислите да вам неколика сведоба даје права да пишете студије литерарне? Како имате срца да нас мучите на овакој врућини?

Г-ђици К. Ш. глумици, овде. — Куварице изигравате врло добро али вам не иде од руке да одигравате и улогу списатељке.

Г. П. Н., овде. — Ваша је критика гора од приче коју приказујете.

Садржај: „Пролетње елаије“ (песма) — „Учитељ књижевности“ (наставак). — „Из јесених поља“ (песма). — „Јелених мур“ (наставак) — „Белешке о животу од Алфонса Доде“, — „Занимљиве ситуације“, — „Искрице духа“, — „Одговори уредништва“.